

General Article

บทความทั่วไป

แนวทางการจัดการ เพื่อเพิ่มประสิทธิผลในการจัดงานศาสนพิธี

Management guidelines to enhance work effectiveness in the religious ceremony

วิมล เสาะแสวง *

wimon sawsawang *

บทนำ (Introduction)

สังคมไทยถือว่าศาสนามีความสำคัญต่อวิถีการดำเนินชีวิตของสังคม จนกลายเป็นวัฒนธรรมประเพณีที่มีผลต่อความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อ ความศรัทธาของประชาชนพลเมืองของสังคม ดังนั้น ศาสนาจึงถือเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจในการประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้ประชาชนพลเมืองได้ใช้หลักธรรมทางศาสนาที่ตนนับถือ มาเป็นเครื่องมือในการประพฤติปฏิบัติตน เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาจิตใจของตนเอง ครอบครัว สังคม ชุมชน และประเทศชาติ ให้มีความมั่นคงและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และเกิดความสมานฉันท์ ดังนั้น ศาสนาทุกศาสนาจึงจำเป็นต้องมีพิธีกรรมทางศาสนาเป็นเครื่องมือในการให้ศาสนิกชนของตน ใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาที่มีลักษณะเป็นรูปธรรมร่วมกัน ปราชญ์ทั้งหลายจึงได้ให้ความสำคัญของศาสนพิธีไว้ว่า “เป็นดั่งเปลือกของต้นไม้ ซึ่งทำหน้าที่ห่อหุ้มแก่นของต้นไม้ คือ เนื้อแท้ อันเป็นสาระสำคัญของศาสนาไว้” ซึ่งเมื่อกล่าวให้ถูกต้องก็สามารถกล่าวได้ว่าศาสนพิธี และศาสนธรรมของศาสนาทั้งสองส่วนนี้ ย่อมมีความสำคัญเสมอกัน ต้องอาศัยซึ่งกันและกัน เพราะหากไม่มีศาสนธรรมอันเป็นแก่นแท้ของศาสนา ศาสนพิธีก็คงจะอยู่ได้ไม่นาน หรือหากมีเฉพาะศาสนธรรมอันเป็นแก่นแท้ของศาสนา แต่ไม่มีศาสนพิธี แก่นแท้ของศาสนาก็ย่อมอยู่ได้ไม่นานเช่นกัน¹

สอดคล้องกับประกาศยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 – 2580)² และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12³ ได้มีนโยบายส่งเสริมการเกิดทุนสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการสืบสาน ศาสนพิธี ซึ่งถือเป็นพิธีกรรมทางศาสนาของแต่ละศาสนาที่มีพิธีกรรมที่แตกต่างกันไปตามความเชื่อ ได้ยึดถือปฏิบัติพิธีกรรมในโอกาสต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง การเกิด การตาย การแต่งงาน การทำบุญ และบางพิธีกรรมเป็นความเชื่อของท้องถิ่น ซึ่งแต่ละศาสนามีพิธีกรรมที่นำหลักธรรมคำสอนของศาสนาไปสู่การปฏิบัติที่แตกต่างกันไปตามความเชื่อและศาสนิกชนของแต่ละศาสนาได้ยึดถือปฏิบัติพิธีกรรมในโอกาสต่างๆ ตามความเชื่อและศรัทธาดั้งเดิมของท้องถิ่นมาแต่โบราณ และบางพิธีกรรมเป็นความเชื่อของท้องถิ่นที่ไม่ควรนำความเชื่อต่างศาสนิกหรือต่างภูมิภาคไปปะปนจนเกิดความผิดเพี้ยน

* นักจัดการงานทั่วไปชำนาญการ กองกลาง สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข

พยาบาลศาสตรบัณฑิต พย.บ.

General Administration Officer Professional Level General Affairs Division of the
Permanent Secretary Ministry of Public Health

Bachelor of Nursing Science, B.N.S.

ศาสนา พิธี หรือ พิธีกรรม ของ พระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่ช่วยหล่อเลี้ยงศาสนธรรม อันเป็นแก่นแท้ของพระพุทธศาสนาไว้ ดังนั้น การกระทำศาสนพิธีหรือพิธีกรรมต่างๆ ในทางพระพุทธศาสนา ควรที่จะต้องมีการแนะนำและให้ผู้ร่วมพิธีได้ศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับพิธีต่างๆ ให้ถ่องแท้ตามหลักการทางพิธีกรรมของพระพุทธศาสนา เพื่อผู้ปฏิบัติจะได้นำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้องตามจุดมุ่งหมายในศาสนพิธีนั้นๆ เนื่องจากศาสนพิธีจัดเป็นวัฒนธรรมและจารีตประเพณีของชาติที่มีการสืบสานกันมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ซึ่งการปฏิบัติศาสนพิธีจะต้องทำให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย สวยงาม เป็นไปในแนวทางเดียวกันเพื่อก่อให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาในการดำเนินกิจกรรมด้านพิธีกรรมของศาสนพิธี ซึ่งถือเป็นสิ่งสำคัญของพุทธศาสนิกชน ผู้ทำหน้าที่เป็นผู้นำในการปฏิบัติงานศาสนพิธีจะต้องมีความรู้ความสามารถและความเข้าใจอย่างถูกต้อง เนื่องจากศาสนพิธีเป็นการสร้างระเบียบแบบแผน แบบอย่างที่ดีปฏิบัติในศาสนานั้นๆ ตามหลักการความเชื่อในศาสนาที่ตนนับถือ เมื่อนำมาใช้ในทางพระพุทธศาสนาย่อมหมายถึง ระเบียบแบบแผน และแบบอย่างที่ดีปฏิบัติในพระพุทธศาสนาซึ่งบางท่านเรียกว่า “พุทธศาสนพิธี” เพื่อให้การนำหลักธรรมทางศาสนาไปพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยให้บรรลุผลสัมฤทธิ์^{4,5}

กลุ่มพิธีการและ กิจกรรม พิเศษ กองกลาง สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข ได้รับมอบหมายในการปฏิบัติหน้าที่ในการจัดงานศาสนพิธี จึงน้อมนำกระแสพระราชดำริส “ ป ร ั ช ญ า เ ต ร ช ฐ กิ จ พ อ เ พื ย ง ” ของ พระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และน้อมนำกระแสพระ

ราชดำรัส “ขอให้ถือประโยชน์ส่วนตน เป็นที่สอง ประโยชน์ของเพื่อนมนุษย์ เป็นกิจที่หนึ่ง ลาภทรัพย์และเกียรติยศ จะตกแก่ท่านเอง ถ้าท่านทรงธรรมะแห่งอาชีพไว้ให้บริสุทธิ์” ของ สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก พร้อมน่านโยบายรัฐบาลในการศึกษาและเรียนรู้ การทะนุบำรุงศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม มาเป็นแนวทางในการดำเนินงานรวบรวมองค์ความรู้และจัดทำแนวทางบริหารจัดการ เพื่อเพิ่มประสิทธิผลในการจัดงานศาสนพิธี ตามแผนการดำเนินงานของกลุ่มพิธีการและกิจกรรมพิเศษ และ “ส่งเสริมคุณธรรมที่มีประสิทธิภาพและมุ่งผลสัมฤทธิ์” รวมทั้งเพื่อเพิ่มความรู้เรื่องพิธีกรรม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ในการดำเนินงานต่อไป และสามารถนำความรู้ ความเข้าใจในเรื่องศาสนพิธีและพิธีกรรม และเผยแพร่แก่หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรเครือข่าย และประชาชนทั่วไป เพื่อเป็นการร่วมกันอนุรักษ์และสืบทอดพิธีกรรมและประเพณีท้องถิ่นอันดีงามต่อไป

วัตถุประสงค์ (Objective)

- 1) เพื่อรวบรวมองค์ความรู้เรื่องการบริหารจัดการงานศาสนพิธี
- 2) เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคที่เกิดจากกระบวนการจัดงานศาสนพิธี
- 3) เพื่อพัฒนารูปแบบแนวทางการบริหารจัดการ เพื่อเพิ่มประสิทธิผลในการจัดงานศาสนพิธี
- 4) เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้แก่ข้าราชการ เจ้าหน้าที่กระทรวงสาธารณสุขและผู้สนใจภายนอกกระทรวงสาธารณสุข

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1) เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ปฏิบัติงานศาสนพิธีได้รับทราบการเตรียมการ แนวทาง ขั้นตอน และปฏิบัติงานศาสนพิธีได้เรียบร้อย ถูกต้อง ตามประเพณี เป็นไปในแนวทางเดียวกัน ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์

2) เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจแก่ข้าราชการ เจ้าหน้าที่กระทรวงสาธารณสุขและ ผู้สนใจภายนอกกระทรวงสาธารณสุข ได้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้องตามแบบแผนโบราณ ประเพณี

3) เพื่ออนุรักษ์รักษาวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี เรื่องศาสนพิธีและ พิธีกรรมทางศาสนาไปเผยแพร่แก่หน่วยงาน ภาคเอกชน องค์กรเครือข่าย และประชาชนทั่วไป เพื่อเป็นการร่วมกัน เสริมสร้างความเข้าใจ และสร้างความสมานฉันท์ระหว่างศาสนิกชน สืบไป

4) เพื่อเป็นสิ่งชักนำให้ข้าราชการ เจ้าหน้าที่ กระทรวงสาธารณสุข พุทธศาสนิกชน เว้นจากการทำชั่ว ทำความดีมีจิตใจผ่องใส

สภาพปัญหา อุปสรรคและวิธีการแก้ไขปัญหา จากแต่ละภารกิจ

จากการปฏิบัติงานที่ผ่านมาพบ ประเด็นปัญหาจากการดำเนินงานศาสนพิธีมีดังนี้

1) ข้าราชการ เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานศาสนพิธี ส่วนมากไม่มีความรู้และประสบการณ์เรื่องศาสนพิธีที่ถูกต้อง ทำให้การปฏิบัติศาสนพิธีมีความรู้ความเข้าใจคลุมเครือเกิดการ ลังเลสับสน ไม่มั่นใจแนวทางการปฏิบัติพิธีการ ก่อให้เกิดการผิดพลาดในที่สุด

2) ปัจจุบันการปฏิบัติการศาสนพิธีของหน่วยงานระดับกรม กอง สำนัก ยังมีรูปแบบไม่ชัดเจนเป็นแนวทางเดียวกัน

3) ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานศาสนพิธี ได้รับมอบหมายในเวลาที่เหมาะสม ชัด และมีเวลาเตรียมงานจำกัด ทำให้มีการวางแผนบริหารจัดการเตรียมการน้อย

4) อุปกรณ์ในการปฏิบัติงานศาสนพิธีมีจำนวนน้อย และไม่ตรงกับวัตถุประสงค์ บางครั้งต้องมาดัดแปลงให้เหมาะสมกับงานพิธี เพื่อความสะดวก

5) ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานศาสนพิธีมีจำนวนน้อย ไม่เพียงพอ บางครั้งเจ้าหน้าที่ท่านเดียวต้องปฏิบัติในหลายหน้าที่ในเวลาที่ต่อเนื่องกันแต่คนละจุด และระยะทางห่างกัน จำเป็นต้องเดินเร็วๆ ทำให้ภาพที่เห็นไม่เหมาะสม

6) สถานที่ในการจัดศาสนพิธีคับแคบ ถ้ามีผู้มาร่วมงานศาสนพิธีเป็นจำนวนมาก ทำให้ที่นั่งสำหรับผู้ร่วมพิธีไม่เพียงพอ

7) บางครั้งมีงานที่สำคัญและเร่งด่วน โดยการจัดงานในวัน เวลา เดียวกัน จำเป็นต้องจัดทำหนังสือแจ้งเวียนเปลี่ยนแปลงใหม่ในเวลาจำกัด

8) ขาดการสร้างแรงจูงใจและสิ่งตอบแทนแก่บุคคลที่เป็นตัวแทนไปร่วมงานศาสนพิธี และบุคลากรที่ได้มีการทุ่มเทการทำงาน

ปัญหาดังกล่าว จึงดำเนินการรวบรวมองค์ความรู้เรื่องการบริหารจัดการงานศาสนพิธีจากหนังสือ คู่มือ และแนวทางการปฏิบัติต่างๆ^{1,4,5,6,7,8,9,10} เพื่อพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการ และเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดงานศาสนพิธีรวมทั้งเป็นแนวทางให้ผู้ปฏิบัติงานศาสนพิธีได้รับทราบการเตรียมการ แนวทาง ขั้นตอน และปฏิบัติงานได้เรียบร้อย ถูกต้อง เป็นไปในแนวทางเดียวกันให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

ความรู้เรื่องประเภทของศาสนพิธีทาง พระพุทธศาสนา

1) กุศลพิธี คือ พิธีกรรมที่เนื่องด้วยการอบรมความดีงามทางพระพุทธศาสนาเฉพาะตัวบุคคล เช่น การแสดงตนเป็นพุทธมามกา การเวียนเทียนในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การรักษาศีลต่างๆ

2) บุญพิธี คือ พิธีทำบุญเป็นประเพณีในครอบครัว ในสังคม เกี่ยวเนื่องกับการดำเนินชีวิต เช่น พิธีทำบุญงานมงคล พิธีทำบุญงานอวมงคล

3) ทานพิธี คือ พิธีถวายทานต่างๆ เช่น การถวายปาฏิบุคลิกทาน การถวายสังฆทาน หรือ การถวายผ้ากฐิน ผ้าป่า ผ้าอาบนำฝน และอื่นๆ

4) ปกิณกพิธี คือ พิธีเบ็ดเตล็ดเป็นมารยาทและวิธีปฏิบัติศาสนพิธี เช่น วิธีตั้งโต๊ะหมู่บูชา และจัดอาสนะสงฆ์ วิธีวางด้ายสายสิญจน์ วิธีจุดธูปเทียน วิธีแสดงความเคารพพระสงฆ์ วิธีประเคนของพระสงฆ์ วิธีทอดผ้าบังสุกุล วิธีทำหนังสืออาราธนาและใบปวารณา วิธีอาราธนาศีล อาราธนา พระปริตร อาราธนาธรรม วิธีกรวดน้ำ

งานพระราชพิธี

เป็นงานที่พระมหากษัตริย์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดขึ้นเป็นประจำ เช่น พระราชพิธี ฉัตรมงคล พระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา พระราชพิธีสงกรานต์ พระราชพิธีฉัตรมงคล หรืองานที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดขึ้นเป็นกรณีพิเศษ เช่น พระราชพิธีอภิเษกสมรส พระราชพิธีสมโภชเดือนและขึ้นพระอู่

งานพระราชกุศล

เป็นงานที่พระมหากษัตริย์ทรงบำเพ็ญพระราชกุศล ซึ่งงานพระราชกุศลบางงานต่อเนื่องกับงานพระราชพิธี เช่น งานพระราชกุศลมาฆบูชา งานพระราชกุศลวิสาขบูชา งานพระราช

กุศล อุปสมบทนาคหลวง งานพระราชกุศล วันปิยมหาราช งานพระราชกุศลทักษิณานุปทานพระบรมอัฐิ สมเด็จพระบรมราชูปถัมภ์ งานพระราชกุศลทรงบาตร

งานรัฐพิธี

เป็นงานพิธีที่รัฐบาลหรือทางราชการจัดขึ้นเป็นประจำ โดยกราบทูลเชิญพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ ไปทรงเป็นประธานประกอบพิธี เช่น รัฐพิธีที่ระลึกวันจักรี รัฐพิธีฉลอง วันพระราชทานรัฐธรรมนูญ ซึ่งปัจจุบันทรงรับเข้าเป็นงานพระราชพิธี

งานราษฎร์พิธี

เป็นงานทำบุญตามประเพณีนิยมที่ราษฎรจัดขึ้นเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ตนเอง และ ชุมชน หรือเป็นการทำบุญเพื่ออุทิศผลให้แก่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้วในโอกาสต่างๆ ซึ่งเป็นการจัดตามความศรัทธาและความเชื่อที่ถือปฏิบัติสืบทอดกันมาตามท้องถิ่นหรือชุมชนนั้นๆ

องค์ประกอบของพิธี

1) พิธีกรรม คือ การกระทำที่เป็นวิธีการเพื่อให้ได้รับผลสำเร็จและนำไปสู่ผลที่ต้องการ อันเป็นเครื่องน้อมนำศรัทธาที่จะพาเข้าสู่เป้าหมายตามวัตถุประสงค์ของผู้ที่จัดกิจกรรมนั้นๆ และสามารถน้อมนำให้ผู้ศรัทธา เข้าถึงธรรมที่สูงขึ้น

2) พิธีการ คือ ขั้นตอนของพิธีที่กำหนดไว้ตามลำดับตั้งแต่เริ่มต้นพิธีจนจบพิธี เพื่อให้การจัดกิจกรรมในพิธีนั้นๆ เป็นไปด้วยความถูกต้อง เรียบร้อย และสวยงาม อันนำมาซึ่งความศรัทธา และความเชื่อในการจัดกิจกรรมร่วมกัน ทั้งในส่วนผู้ที่เข้าร่วมพิธีและผู้ที่ยืน

3) พิธีกร คือ ผู้ดำเนินรายการประกอบพิธีกรรมนั้นๆ ให้เป็นไปตามขั้นตอนที่ได้กำหนดไว้ โดยทำหน้าที่รับผิดชอบในด้านพิธีการ ประสาน ควบคุม และกำกับพิธีการต่างๆ ให้เป็น

ไปด้วยความเรียบร้อยตามกำหนดการ ในกรณีที่เป็นพิธีกรรมทางศาสนา จะเรียกว่า “ศาสนพิธีกรรม” ซึ่งหมายถึง ผู้ทำหน้าที่ควบคุมและปฏิบัติศาสนพิธี ให้ถูกต้องตามพิธีกรรมทางศาสนา ตลอดจนประสานงาน เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมในพิธีนั้นๆ เป็นไปด้วยความเรียบร้อย

คุณสมบัติของศาสนพิธีกรรม

- 1) มีความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติศาสนพิธี
- 2) มีไหวพริบ ปฏิภาณ ตัดสินใจ และแก้ไขข้อขัดข้องได้รวดเร็วและเรียบร้อย
- 3) มีความแม่นยำ ละเอียดรอบคอบในศาสนพิธี
- 4) แต่งกาย และ ปฏิบัติตนให้เหมาะสมตามกาลเทศะ มีมารยาทเรียบร้อย
- 5) สามารถประสานงาน ควบคุมกำกับพิธีการได้ดี

การเตรียมการของศาสนพิธี

เมื่อมีการปรึกษาหารือและมีข้อตกลงกันเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ในการจัดพิธีเนื่องในโอกาสต่างๆ นั้น ผู้ที่ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่ในการเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมจะต้องมีการเตรียมการ ดังนี้

- 1) การเตรียมสถานที่
- 2) การเตรียมอุปกรณ์
- 3) การเตรียมบุคลากร
- 4) การเตรียมกำหนดการ
- 5) การมอบหมายหน้าที่ความ

รับผิดชอบ

การเตรียมสถานที่

กิจกรรมแรกๆ ที่ผู้ดำเนินกิจกรรมควรคำนึงถึง คือ การเตรียมสถานที่ ควรคำนึงถึงความเหมาะสมของสถานที่ งานที่จะจัดเป็นงานพิธีใด งานมงคล หรืองานอวมงคล สถานที่นั้นมีความเหมาะสมกับการจัดพิธีหรือไม่เพียงใด

ซึ่งจะได้มีการวางแผนในการจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับสถานที่ โดยมีหลักการพิจารณา ดังนี้

- 1) ความเหมาะสมของสถานที่ในการจัดพิธี
- 2) มีความกว้างขวางเพียงพอกับการรองรับผู้ร่วมพิธี
- 3) สะอาด สะดวก ปลอดภัย
- 4) ไม่มีเสียงรบกวน

การเตรียมอุปกรณ์

การเตรียมอุปกรณ์ เป็นสิ่งจำเป็นของพิธีต่างๆ ซึ่งผู้ทำหน้าที่ศาสนพิธีกรรมมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพิธีกรรมหรือพิธีกรรมต่างๆ เช่น วัตถุประสงค์ของการจัดศาสนพิธีเป็นงานมงคล งานอวมงคล หรือการจัดงานมงคลและงานอวมงคลพร้อมกัน ซึ่งแต่ละงานจะต้องใช้อุปกรณ์ในการประกอบพิธีที่แตกต่างกัน เช่น งานมงคลสมรส งานวางศิลาฤกษ์ เป็นต้น

อุปกรณ์หลักที่ใช้ในงานศาสนพิธี

- 1) โต๊ะหมู่บูชา พระพุทธรูปแทนกราบ พรม
- 2) แจกันดอกไม้ หรือพานพุ่ม
- 3) กระจ่างรูป เชิงเทียน
- 4) รูป เทียน บูชาพระ เทียนชนวน
- 5) ที่กรวดน้ำ
- 6) สำลี กรรไกร เชื้อชนวน (น้ำมันเบนซินผสมกับเทียนขี้ผึ้งแท้)
- 7) ใบปวารณา และจตุปัจจัยไทยธรรม
- 8) เครื่องขยายเสียงพร้อมอุปกรณ์
- 9) เครื่องรับรองพระสงฆ์ เช่น น้ำร้อน น้ำเย็น อาสน์สงฆ์หรือพรมนั่ง เสื่อ หมอนพิง กระดาษ กระโถน ผ้าเช็ดมือ

การเตรียมบุคลากร

การเตรียมบุคลากร เป็นการแสดงถึงความพร้อมของผู้จัดงานพิธีต่างๆ เพื่อความสะดวกในการติดต่อประสานงาน เป็นการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบในแต่ละส่วนของผู้ปฏิบัติงานสามารถตรวจสอบได้ว่านิมนต์พระสงฆ์หรือยังนิมนต์จำนวนเท่าใด ใครเป็นประธาน ใครรับภารกิจส่วนใด ใครเป็นพิธีกร ใครทำหน้าที่ศาสนพิธีกร เป็นต้น สามารถตรวจสอบจุดบกพร่องของงานได้ด้วย

พระสงฆ์ การนิมนต์พระสงฆ์ควรเขียนเป็นหนังสือ หรือภาษาทางราชการ เรียกว่า “การวางฎีกานิมนต์พระสงฆ์” เพื่อถวายพระสงฆ์ไว้เป็นหลักฐาน ซึ่งประกอบด้วยข้อความสำคัญเพื่อให้พระสงฆ์ทราบว่า นิมนต์งานพิธีใด วัน เวลา และสถานที่ในการประกอบพิธี อยู่ที่ไหนควรแจ้งให้ชัดเจน สำหรับจำนวนพระสงฆ์ในแต่ละพิธีไม่ได้กำหนดจำนวนมากไว้เท่าใดแต่มีกำหนดจำนวนข้างน้อยไว้ คือ ไม่ต่ำกว่า 5 รูป 7 รูป 9 รูป และ 10 รูป เพื่อจะได้ครอบครองคณะสงฆ์ ส่วนงานพระราชพิธี หรือพิธีของทางราชการนิมนต์พระสงฆ์ 10 รูป ทั้งงานมงคล และงานอวมงคล แต่ถ้าหากเป็นพิธีบำเพ็ญกุศลสวดพระอภิธรรมศพ ประจำคืนนั้น นิมนต์พระสงฆ์สวดพระอภิธรรมจำนวน 4 รูป

การเตรียมกำหนดการ

กำหนดการ คือ เอกสารที่จัดทำขึ้นเพื่อบอกลักษณะของงาน เป็นต้นว่า งานอะไร ใครเป็นประธาน สถานที่ วัน เวลาในการจัดงาน ลำดับขั้นตอนของงาน การแต่งกาย เพื่อให้ผู้เข้าร่วมในพิธีๆ มีความเข้าใจตรงกันและทราบขั้นตอนของพิธี

การมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบ

การปฏิบัติงานศาสนพิธีให้เรียบร้อย ถูกต้อง เป็นไปในแนวทางเดียวกันให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ จำเป็นต้องมีการมอบหน้าที่ความรับผิดชอบ

แนวทางการพัฒนาเพื่อความยั่งยืน

แนวทางการบริหารจัดการ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดงานศาสนพิธี มีความสำคัญและจำเป็น เนื่องจากต้องเกี่ยวข้องกับสถาบันศาสนาและพระมหากษัตริย์ จึงสมควรพัฒนาเพื่อความยั่งยืน ดังนี้

1) จัดทำแนวทางการบริหารจัดการ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดงานศาสนพิธี เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ข้าราชการเจ้าหน้าที่กระทรวงสาธารณสุข และผู้สนใจ ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ทั่วประเทศ และผู้สนใจได้ถือปฏิบัติอย่างถูกต้อง เหมาะสม และสมพระเกียรติ

2) จัดโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ ให้แก่ ข้าราชการ เจ้าหน้าที่ ผู้สนใจ เรื่องศาสนพิธี สม่่าเสมอ เพื่อพัฒนาผู้ปฏิบัติงานให้มีความพร้อมและเพิ่มพูนประสบการณ์ในการปฏิบัติงานได้รวดเร็วถูกต้อง และสมพระเกียรติ

3) จัดทำแผนพัฒนา เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจแก่บุคลากร เรื่อง แนวทางการบริหารจัดการ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดงานศาสนพิธี

4) ให้คำปรึกษา เสนอแนะ แก้ไขปัญหา และร่วมดำเนินการ ให้กับหน่วยงานที่ขอรับการสนับสนุน พร้อมสร้างเครือข่ายผู้ปฏิบัติงานที่เข้มแข็ง เพื่อได้รับความร่วมมือ

5) ไปศึกษาดูงานกับหน่วยงานภายนอก เพื่อเป็นข้อมูลนำมาพัฒนาและแก้ไขการปฏิบัติงานศาสนพิธี

6) ปลูกจิตสำนึก สร้างขวัญและกำลังใจ ให้แก่ข้าราชการ เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานศาสนพิธี เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ที่ต่อเนื่อง

สรุปผล (Conclusion)

สังคมไทยถือว่าศาสนามีความสำคัญต่อวิถีการดำเนินชีวิตของสังคม จนกลายเป็นวัฒนธรรมประเพณีที่มีผลต่อความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อ ความศรัทธาของประชาชนพลเมืองของสังคม ดังนั้น ศาสนาจึงถือเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจในการประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้ประชาชนพลเมืองได้ใช้หลักธรรมทางศาสนาที่ตนนับถือมาเป็นเครื่องมือในการประพฤติปฏิบัติตน เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาจิตใจของตนเอง ครอบครัว สังคม ชุมชน และประเทศชาติ ให้มีความมั่นคงและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และเกิดความสามัคคี ซึ่งกลุ่มพิธีการและกิจกรรมพิเศษ กองกลาง สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข ได้รับมอบหมายในการปฏิบัติหน้าที่ในการจัดงานศาสนพิธี จึงเห็นสมควรจัดทำแนวทางบริหารจัดการ เพื่อเพิ่มประสิทธิผลในการจัดงานศาสนพิธี เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ข้าราชการ เจ้าหน้าที่กระทรวงสาธารณสุข และผู้สนใจ ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคทั่วประเทศ และผู้ที่สนใจได้ถือปฏิบัติอย่างถูกต้องเหมาะสม และสมพระเกียรติ โดยการดำเนินงานของกลุ่มพิธีการและกิจกรรมพิเศษ กองกลาง สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข ได้น้อมนำกระแสพระราชดำรัส “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ของพระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และน้อมนำกระแสพระราชดำรัส “ขอให้ถือประโยชน์ส่วนตน เป็นที่สอง ประโยชน์ของเพื่อนมนุษย์ เป็นกิจที่หนึ่ง ลภทรัพย์ และเกียรติยศ จะตกแก่ท่านเอง ถ้าท่านทรงธรรมะแห่งอาชีพไว้ให้บริสุทธิ์” ของสมเด็จพระ

มหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก พร้อมน่านโยบายรัฐบาลในการศึกษาและเรียนรู้ การทะนุบำรุงศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม มาเป็นแนวทางจัดทำแผนการดำเนินงานของกลุ่มพิธีการและกิจกรรมพิเศษ เพื่อ “ส่งเสริมคุณธรรมที่มีประสิทธิภาพและมุ่งผลสัมฤทธิ์” และเพื่อประโยชน์ในการดำเนินงานต่อไป โดยสภาพปัญหา อุปสรรคและวิธีการแก้ไขปัญหา จากแต่ละภารกิจ พบปัญหาดังนี้ 1) ข้าราชการ เจ้าหน้าที่ ที่ปฏิบัติงานศาสนพิธี ส่วนมากขาดความรู้และประสบการณ์ที่ถูกต้อง 2) การปฏิบัติ การศาสนพิธีของหน่วยงานระดับกรม กอง สำนัก ยังมียุทธวิธีไม่ชัดเจนเป็นแนวทางเดียวกัน 3) ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ ที่ปฏิบัติงานได้รับมอบหมายในเวลาที่ยุทธวิธีซับซ้อน และมีเวลาเตรียมงานจำกัด 4) อุปกรณ์ในการปฏิบัติงานศาสนพิธี มีจำนวนน้อย และไม่ตรงกับวัตถุประสงค์ 5) ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ ที่ปฏิบัติงานศาสนพิธีมีจำนวนน้อย ไม่เพียงพอ 6) สถานที่ในการ จัดศาสนพิธีคับแคบ 7) มีงานที่สำคัญและเร่งด่วน ในวัน เวลา เดียวกัน 8) ขาดการสร้างแรงจูงใจ และสิ่งตอบแทนแก่บุคลากร โดยมีแนวทางการพัฒนาเพื่อความยั่งยืน ดังนี้ 1) จัดทำแนวทาง บริหารจัดการ เพื่อเพิ่มประสิทธิผลในการจัดงานศาสนพิธี 2) จัดโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง งานศาสนพิธีให้แก่บุคลากรอย่างสม่ำเสมอ 3) จัดทำแผนพัฒนา เพื่อเสริมสร้างความรู้ให้แก่บุคลากร 4) ให้คำปรึกษา เสนอแนะ แก้ไขปัญหา และร่วมดำเนินการ ให้กับหน่วยงานที่ขอรับการ สนับสนุนพร้อมสร้างเครือข่ายผู้ปฏิบัติงานที่ เข้มแข็ง 5) ศึกษาดูงานกับหน่วยงานภายนอก 6) สร้างจิตสำนึก สร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ บุคลากร

ข้อเสนอแนะ (Suggestion)

1) เห็นสมควรจัดทำแนวทางการบริหารจัดการ เพื่อเพิ่มประสิทธิผลในการจัดงานศาสนพิธี เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ข้าราชการเจ้าหน้าที่กระทรวงสาธารณสุข และผู้สนใจ ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคทั่วประเทศ และผู้ที่สนใจได้ถือปฏิบัติอย่างถูกต้อง เหมาะสม และสมพระเกียรติ

2) สมควรให้มีการจัดการอบรมให้แก่ข้าราชการ เจ้าหน้าที่ ผู้สนใจ เรื่องศาสนพิธี เพื่อให้ทราบถึงขั้นตอน แนวทางปฏิบัติที่ถูกต้อง เหมาะสม และสมพระเกียรติ

กิตติกรรมประกาศ

ผลงานการศึกษานี้สำเร็จได้ด้วย ความเอื้อเฟื้อข้อมูลที่เป็นประโยชน์ และความร่วมมือต่างๆ ของหลายท่านซึ่งให้การสนับสนุน ผู้จัดทำขอขอบพระคุณนายชวลิต ศิริภิรมย์ ที่ปรึกษากรมการศาสนา นายไอสี ราษฎร์เรือง นักวิชาการศาสนาชำนาญการพิเศษ นายสมควร บุญมี นักวิชาการศาสนาชำนาญการ นายสัญญา เจริญพร นักจัดการงานในพระองค์ชำนาญการ กองพระราชพิธี สำนักพระราชวัง นางอรชуда บุรณปรีชา อดีตผู้อำนวยการกองกลาง นางวิไลลักษณ์ เลิศสมบุรณ์ อดีตหัวหน้าสำนักงานรัฐมนตรี และนางสุทธิมา หุ่นดี ผู้อำนวยการกองกลาง และนางสิริพร สมชื่อ นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการพิเศษ ที่ให้คำแนะนำ ข้อเสนอแนะ ข้อมูล ความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ ปรับปรุงเนื้อหาและให้ข้อมูลที่ครบถ้วน ทำให้การศึกษาครั้งนี้สำเร็จ ลุล่วงได้ด้วยดี สุดท้ายนี้ คุณค่าอันพึงมีจากผลงานฉบับนี้ขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณ บิดามารดา และคณาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ทุกท่าน

เอกสารอ้างอิง (References)

1. ชวลิต ศิริภิรมย์, ไอสี ราษฎร์เรือง. คู่มือการปฏิบัติศาสนพิธีเบื้องต้น กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด; 2556.
2. ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ.2561 – 2580). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 135 ตอนที่ 82 ก หน้า 1 – 71 [ออนไลน์]. 13 ตุลาคม 2561. แหล่งข้อมูล : http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2561/A/082/T_0001.PDF. [สืบค้นเมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2561].
3. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560–2564). 2560. แหล่งข้อมูล : https://www.nesdb.go.th/ewt_dl_line.php?nid=6422. [สืบค้นเมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2561].
4. กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. แนวทางการดำเนินงานศาสนพิธี. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด; 2551.
5. ปริญญา จันเจริญ. เอกสารคู่มือ ขั้นตอนและวิธีการจัดพิธีการ พิธีกรรม ตามขนบธรรมเนียมประเพณีด้านทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์. 2560. แหล่งข้อมูล: <http://artculture.nsr.ac.th/artculture/files/%E0%B8%84%E0.pdf>. [สืบค้นเมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2561].
6. กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. คู่มือปฏิบัติศาสนพิธี. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด; 2554.
7. ทรวงวิทย์ เจริญชนลภาพ. คู่มือการจัดงานพิธีการ. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ: 2554.

8. สำนักงานปลัด สำนักนายกรัฐมนตรี. คู่มือปฏิบัติงาน กระบวนการจัดการบุคลากรไปร่วมงานพระราชพิธีงานรัฐพิธี งานศาสนพิธี และกิจกรรมต่างๆ. สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี: 2552. [สืบค้นเมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2561].แหล่งข้อมูล:<http://www.Oic.go.th/FILEWEB/CABINFOCENTEROPM/DRAWER01/GENERAL/DATA0002/00002788.PDF>
9. สำนักพระราชวัง. รวมเรื่องและข้อปฏิบัติเกี่ยวกับงานราชสำนัก. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์; 2552.แหล่งข้อมูล: <http://www.gad.moi.go.th/Rachpiti.pdf>. [สืบค้นเมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2561].
10. โอสถี ราษฎร์เรือง. ศาสนพิธีกร : การสร้างและพัฒนาคู่มือการประกอบพิธีกรรมงานศพตามหลักพระพุทธศาสนา (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพมหานคร: มหาสารคาม; 2554.